

שיחה עולמית

דברים שכותבים בחו"ל | ישי פלג

לאומיות: חשיבה מחדש

"לאומיות היא בגידה בפטריוטיות": הדברים הללו, שאמר נשיא צרפת מקרון בחודש נובמבר שעבר, מצוטטים במאמר "למה לאומיות עובדת, ולמה היא לא הולכת להיעלם" מאת פרופ' אנדראס וימר מאוניברסיטת קולומביה ("פוריין אפיירס", גיליון מארס-אפריל). האמירה של מקרון, לפי וימר, מבחינה בין לאומיות אזרחית-שוויונית (מה שקוראים בישראל "כל אזרחיה") חיובית, שהוא מכנה "פטריוטיות", ובין לאומיות "אתנית", שבה הרקע המשפחתי והלשוני – הצרפתי, במקרה הזה – קובע את הלאום. זאת, לתפיסתו של מקרון, היא שלילית. ובכל זאת, שתיהן מקיימות את שני מאפייני היסוד של הרעיון הלאומי בכל צורותיו: האומה כקבוצה של אזרחים שווים בעלי "גורל מדיני" משותף; והגדרת המדינה כמי שעליה לפעול למען האינטרסים של האומה.

המאמר הוא חלק מפרויקט מאמרים שכותרתו "הלאומנות החדשה". רוב הכותבים טוענים שיש לערוך "רפורמה" בתפיסת הלאום: הם מגוונים על תפיסות לאום פלורליסטיות ורב-תרבותיות, או מציעים לפעול לנטרול הלאומנות הפופוליסטית באמצעות "התערבות ממשלתית רבה יותר בקפיטליזם" ומתן סיוע כלכלי להמוני העם, בהנחה שהקשיים הכלכליים הניצבים בפניהם גורמים להם להיות נסערים כל כך מהפגיעה ברגשותיהם הלאומיים.

לפעמים הדיון מידרדר עד כדי הכחשת המציאות. פרופ' קוואמה אנתוני אפייה מאוניברסיטת ניו-יורק, במאמר "החשיבות של מקום אחר: להגנת הקוסמופוליטניות", טוען שאנשי העולם הגדול שבכל אומה אינם פועלים נגד הלאום שלהם אלא פשוט מכירים גם בערכם של לאומים אחרים. "דיבור בזכות אזרחות עולמית אינו התנגדות לאזרחות מקומית", הוא כותב בשכנוע אישי עמוק, ותוך התעלמות מוחלטת מהניתוק הנפוץ של קוסמופוליטנים (אלה שגדי טאוב בישראל מכנה "הניידים") מהעם שממנו יצאו, ומפעולתם למען אינטרסים זרים או "גלובליסטיים" תוך הבעת שנאה עזה לתרבות של הוריהם או שכני הוריהם.

ישי פלג הוא עורך וכותב ב'מקור ראשון'. אנו מודים לדוד מ' וינברג, כיום סגן נשיא מכון ירושלים למחקרים אסטרטגיים, שהחכים אותנו בסקירתו על מיטב השיח באנגלית החל בגיליונו הראשון.

דווקא המאמר של וימר מדבר ארוכות בשבח הלאומיות, ש"שיקפה והצדיקה את החוזה החדש... שלפיו הנשלטים והשולטים שייכים שניהם לאותה אומה". רעיון הלאום אפשר לאליטה וגם להמונים לתת את נאמנותם לעם, לא בעסקה "מלוכלכת" שנועדה לנצל את ההמונים בשירות האליטות, אלא מתוך אמונה אמיתית של שני הצדדים באידיאל המשותף. התוצאה הייתה כיבוש העולם על ידי מדינות הלאום. בין השאר מדגים זאת וימר באמצעות יפן: בתוך דור או שניים מאז הדחת האצולה הפאודלית והפיכת יפן למדינת לאום מודרנית, נוצרה בארץ השמש העולה אומה מגויסת המסוגלת לקרוא תיגר על אימפריות כמו רוסיה ואחריה ארה"ב. וימר דן גם בחסרונותיה הידועים של הלאומיות – מלחמות העצמאות, מלחמות האזרחים והפשעים נגד האנושות, כולל מלחמת העולם השנייה ובה השואה, הביטוי המחריד ביותר של לאומנות במאה העשרים.

מנגד, הוא טוען, מדינות מסוימות הצליחו לפתח לאומיות שלווה למרות אתגרים אתניים-לשוניים גדולים. כמו כותבי מאמרים אחרים בגיליון, וימר מודה ש"הלאומיות נמצאת כאן כדי להישאר. אין עיקרון אחר שאפשר לבסס עליו את מערכת המדינות הבינלאומית", לפחות כל עוד מיזמים רב-לאומיים כמו האיחוד האירופי ממשיכים לקרטע. לדבריו, האתגר העומד בפני מדינות הלאום כיום הוא לחדש את הברית בין האליטות לבין ההמונים ולבנות לאומיות פופולרית חדשה. "כדי לקדם סוגים טובים יותר של לאומיות, מנהיגים יצטרכו להפוך ללאומיים יותר, וללמוד לחתור לאינטרס של כל אזרחיהם".

בפרויקט של פוריין אפיירס לא הוקצה מקום למי שישאל שאלות קשות על הרעיון לערוך רפורמה בלאומיות. מה אם פיתוח לאומיות אחרת פירושו הרס מוחלט של עם ותרבותו? האם עלינו לקבל בלי מחאה את שקיעתה התרבותית של צרפת ואת מות רוחה? דוגמה מקומית יותר היא כמובן הלאום העברי-יהודי בארץ ישראל. מה אם הוא אינו יכול לשרוד בלאומיות בנוסח "כל אזרחיה", שכן בין "אזרחיה" יש גם מיעוט אזרחים עויין גדול? לפעמים לאומיות כל אזרחיה היא-היא הבגידה בלאומיות השורשית יותר, זו הנובעת מהבית ומהמשפחה. אולי עכשיו, אחרי הגראן דבאט הצרפתי, גם נשיא צרפת מבין את זה.

הגרסה הכתובה של הוויכוח

בצרפת התחולל מאמצע ינואר ועד אמצע מארס ה"גראן דבאט נסיונל", הוויכוח הלאומי הגדול, שהכריז הנשיא עמנואל מקרון בניסיון להרגיע את מחאת "האפודים הצהובים" שהסעירה את המדינה במשך שבועות. הפרויקט הדמוקרטי החל בקריאה לאזרחים להעלות נושאים ולדון בהם במפגשים עם ראשי ערים ככל רחבי המדינה. הנשיא מקרון עצמו וחלק מחברי הממשלה נפגשו גם הם עם אזרחים רבים, וכמובן

עם ראשי הערים, כדי לקבל מהם דיווחים ומסרים שעלו מהשטח. מיליוני "הערות" רשמיות נמסרו מהעם הצרפתי, בדיון שהתמקד בארבעה נושאים: שינוי אקלים, מיסוי, דמוקרטיה ואזרחות, וארגון המדינה והשירותים הציבוריים.

במהלך הוויכוח לא חששו אזרחי הרפובליקה להביע את התנגדותם להגירה, המעמיסה על מערכת הרווחה ו"משנה את האופי החילוני של האומה" – קוד ברור לחשש מהתגברות הנוכחות של האסלאם ברחובות. "לה פיגארו מגזין" החליט להצטרף לוויכוח הגדול: כמה שבועות לפני כן פנה עורך הפיגארו לקוראיו בבקשה שיביעו את דעתם במכתבים למערכת בכל הנושאים של הגראן דבאט. "הנשיא מבטיח ש'אין שאלות אסורות?' מושלם!", נכתב שם. הקוראים התבקשו לחוות דעה על מה שמכנים בצרפת "ביו-אתיקה" (נישואי הומוסקסואלים, למשל, או הפריה מלאכותית לנשים שאינן נשואות); היחסים עם אירופה (אמנת שנגן, כוחה המופרז של הנציבות האירופית); כלכלה (האם להעלות את שכר המינימום? אילו מיסים יש לבטל?); סביבה (שינוי האקלים, אנרגיה מתחדשת לעומת אנרגיה גרעינית) ועוד.

וכן, הם דנו גם בהגירה המוסלמית והאפריקנית לצרפת. "אין לנו זכות להשאיר את הנושא רק בידי האספה הלאומית", כתבו לעיתון זוג פנסיונרים פריזאים, התומכים בהידוק הפיקוח על מעסיקי מהגרים ומעונוינים בהטלת מכסות הגירה ("כמעט כמו כל קוראינו", מבהירים עורכי הפרויקט, שפורסם בגיליון 8 בפברואר של המגזין). הקוראים זעמו גם על חקיקה שהתירה יותר איחודי משפחות: "אולי יש לנו עניין בעובדים זרים, אבל אנחנו לא מוכרחים להתיר להם להביא את כל המשפחה", הזהיר אחד. גם מערכת הרווחה ספגה ביקורת מקוראי הפיגארו, שביקשו לקבוע תקופת אכשרה מזערית לזרים לפני שהם זוכים להטבות למיניהן.

שאלת ההגירה קשורה קשר בל יינתק לדיון בענייני דת ומדינה. הקוראים חושבים שצרפת נכנעה יתר על המידה לדרישות של המוסלמים בתחום לבישת החיג'אב, התפריט ה"כשר" המוגש בבתי הספר וההפרדה בין גברים לנשים בבריכות השחייה. "על האסלאם להתאים את עצמו לרפובליקה, ולא ההפך", מסכמים העורכים, ומזהירים את מקרון שישמור על החילוניות של האומה הצרפתית, ולא ישנה את "חוק ההפרדה בין הכנסייה למדינה" שנחקק ב-1905.

הדיון הלאומי כולו, יש לציין, נטל הרבה מהעוקץ של "האפודים הצהובים" והחליש את כוחם. אבל מקרון וממשלתו נדרשים לבנות תוכנית פעולה מעשית בעקבות הגראן דבאט וליישם אותה – אחרת, התסכול עלול להתפרץ במחאה גדולה עוד יותר.

ארץ עוץ במטבח הגיהינום

סטיבן רוס, איל נדל"ן בן 78, חונך בניין אחרי בניין במיזם "הדסון יארדס" במערב מנהטן. ה"ניו-יורק מגזין" מ-18 בפברואר הציב בשערו את הפיתוח הגרנדיוזי – 16 מגדלים על פני כ-110 דונמים, במחיר של רבע מיליארד דולר לדונם. בשתי כתבות נרחבות, אחת על המיזם והאחרת על היזם, מדמים ג'סטין דיווידסון וקארל סוואנסון את הדסון יארדס לעיר הברקת מארץ עוץ ואת רוס לקוסם שהצליח לייצר קרקע בתולה בעיר שאין בה עוד קרקע בתולה. גן עדן של יוקרה נברא שם לעשירי העולם, מעל העיר המפויחת והמיוזעת.

רוס עשה את הונו מאימפריית דיור בר השגה להמוני בני המעמד התחתון ומעמד הביניים, אבל זה זמן שהוא פונה גם למגורי יוקרה למעמד העליון, ובמקרה הזה האובר-עליון. 110 הדונמים שבשכונת ה'ל'ס קיטשן ("מטבח הגיהינום") שימשו מאז 1987 כחניון לרכבות המגיעות למנהטן מפרוורי לונג-איילנד בשעות הבוקר, וממתינות לנסיעה בחזרה אחר הצהריים ובערב. בניו-יורק הקרקע שווה הרבה פחות מהשמיים שמעליה, ומה שמתחולל מעל החניון בשנים האחרונות הוא ניצול מרבי של האוויר: המגדלים ממריאים לאט, קומה אחר קומה, בזמן שחברת הניהול 'רילייטד' של רוס חותמת חוזה השכרה והחכרה במיליארדים עם עסקים וחברות, ומוכרת דירות למיליונרים מכל העולם.

דיווידסון מסביר שקהל היעד הקוסמופוליטי, השבע והמרוצה של הדסון יארדס מעוניין לצפות אל העיר מלמעלה, מחלונות ענק ומרפסות ראווה, בלי להידרש לגעת בה. "רוס רוצה שדייריו ירגישו שהם גרים בבניין הטוב ביותר בשכונה הטובה ביותר ברובע הטוב ביותר בעיר הטובה ביותר בעולם", הוא כותב. "בשביל היזמים, המגדלים נאספים סביב במה מרכזית. שאר העיר היא אחורי הקלעים".

אבל רוס אינו יזם מנותק: הוא רצה שגם תושבי ניו-יורק יחבבו את המיזם שלו, ולשם כך הוסיף לו פארק מדרגות אנכי ברוח יצירות האשליה האופטית של האמן ההולנדי מוריץ קורנליס אָשֶׁר (The Vessel) ומתחם אמנות דינמי (The Shed). דיווידסון מכנה את המבנה הזה "שגרירות ניו-יורק בנסיכות הדסון יארדס", ומזהיר שהאמנים שיציגו בו עלולים לבעוט בבעלי ההון שבנו בשבילם את חלל התצוגה.

לא רק בעלי הון השקיעו במיזם: כ-5.6 מיליארדי דולרים הקציבו העירייה וממשלת המדינה לפיתוח הדסון יארדס, וניכר שרוח הניו-יורק מגזין הפרוגרסיבי אינה נוחה מכך. הכותבים ודאי מחבבים יותר את הטיילת הפופולרית הסמוכה, ההיילין, שהקצה הצפוני שלה סובב את מתחם הדסון יארדס. היא עממית, פתוחה לכול ונחשבת לשטח ציבורי. אין בה משרדים וחנויות, בוודאי לא חנויות יוקרה, וכולה נפרשת על פני מישור אחד.

גם אם ההשקעה הציבורית מוגזמת, הפיתוח האנכי המרהיב של הדסון יארדס משרת

את צורכי הניו-יורקרים כולם: בניגוד להייליין שנבנתה על מסילת רכבת עילית מושבתת, מיזם הנדל"ן של רוס נבנה על גבי חניון רכבות פעיל. תושביו העשירים של המתחם, חנויות היוקרה שבו, המסעדות והמועדונים, העסקים שבמגדלים – כולם ישלמו מיסים בעיר, ויעסיקו עובדים תושבי ניו-יורק, שגם הם ישלמו מיסים. 2 מיליארדי דולרים מההשקעה הציבורית במתחם הופנו להארכת קו 7 של הרכבת התחתית, קו הסאבוויי הראשון והיחיד ממערב לשדרה השמינית בווסט-סייד; הקו חוצה את מנהטן לרוחבה, ומאפשר לתושבי "מטבח הגיהנום" מעבר קל לכל אחד מקווי התחתית האורכיים בעיר.

אפילו ניו-יורק מגזין נאלץ להודות שרוס הצליח – באמצעות היכרות עם חוקי המס, שליטה בנכחי הברוקרטיה והתמודדות יעילה עם ארגוני העובדים – להפוך לכוח המשפיע ביותר על עיצוב פני מנהטן מאז רוברט מוזס. לפני מלחמת העולם השנייה ואחריה בנה מוזס בעיר גשרים, כבישים, פארקים ומתחמים רבי עוצמה, שאחד מהם הוא מטה האומות המאוחדות – מתחם שכמו משתקף אל מול הדסון יארדס בצדו השני של האי מנהטן.

אם המיזם המסיבי של רוס בווסט-סייד יכול בכלל להיכשל, זה יקרה אם כמו האו"ם, גם הוא יהפוך למוקד של בינלאומיות מנותקת ומתנשאת. כתבי ניו-יורק מגזין קוראים להדסון יארדס "מתנה של מרחב עירוני לאליטה הגלובלית". אבל המרחב הזנוח הזה היה למעשה חור שחור מבחינת המנהטנים. הוא היה נטוש עד כדי כך ששקלו להפוך אותו לכפר האולימפי, במקרה שניו-יורק תזכה לארח את המשחקים. כולם יודעים מה עושה אולימפיאדה לערים בעולם וכמה פילים לבנים ריקים ומחלידים היא מותרת מאחוריה. המרחב החי של מגדלי המגורים, המשרדים והמסחר של הדסון יארדס עוד ייכנע לעיר ניו-יורק; הוא יהפוך לחלק ממנה הרבה יותר מעוד אצטדיון שומם.

גרושים, אבל

בכתבת השער של "דר שפיגל" הגרמני (9 בפברואר) מספר כריסטופר פילץ על משפחת פאלק-שמידט, שמנסה להחזיק מעמד למען הילדים גם לאחר גירושיהם של בני הזוג. אלינה פאלק וטימו שמידט נפרדו, אולם הם ממשיכים להתגורר בסמיכות. בימי שני ושלישי גרים שני הבנים אצל האם, בימי רביעי וחמישי אצל האב, וסופי השבוע מתחלפים – פעם אצלו, פעם אצלה – וכך גם החגים. גירושי הזוג פאלק-שמידט עדיין לא נידונו בבית המשפט: הם חילקו ביניהם את הרכוש בכמה ישיבות משותפות לצד שולחן המטבח, וכן, סבלו מכמה מריבות בדרך, אולם איש מהם לא דרש משמורת מלאה על הילדים. שניהם מרגישים מחויבים להישאר הורים טובים, ולא לשלול מילדיהם את אביהם או את אמם.

במדינות שכנות – הכתב מונה את בלגיה, שוודיה, צרפת, נורווגיה, איטליה וספרד – מקודם יותר ויותר מודל הגירושין הפופולרי המכונה "הורות משותפת", אולם בגרמניה רוב הזוגות הגרושים עדיין מתנהלים במודל ה"מסורתי": האב משלם, האם מגדלת את הילדים. 73 אחוזים מילדי הזוגות הגרושים במדינה מתגוררים רק עם אמם, או בעיקר איתה. האב מקבל "גישה" לילדיו, שמתמצה במפגש פעם בשבוע או פחות.

שרת המשפטים הפדרלית קתרינה בארלי, שרואיינה בעמודים שלאחר הכתבה הראשית, מקדמת כעת רפורמות חקיקה שיהפכו את מודל ההורות המשותפת למטרה של בתי המשפט והמערכת החברתית בכלל, במקרים של גירושין. היא עצמה גרושה, אם לילדים, ומנהלת משפחה הפועלת במודל של הורות משותפת. "אנחנו לא משפחה כמו שהיינו, אבל שנינו יחד הורים לילדינו", אמרה בריאיון. "לבעלי לשעבר ולי יש יחסים טובים עד היום. אני משוכנעת שזה הדבר החשוב ביותר לילדים: התחושה שאתה נותן להם".

אבל האם זהו באמת מודל חיובי, פתרון טוב למשפחה שנאלצת להתפרק? בני הזוג פאלק-שמידט עדיין מסתמכים זה על זה בחיי היומיום, ודואגים במשותף לטרדות הקשורות בילדים – לימודים, חוגים ועוד. אבל בשביל הילדים, ההורות המשותפת אינה אידיאלית. למרות הקשר הקרוב, הם עדיין חווים טראומה של קריעה בין ההורים, ומעיד על כך פסיכולוג בית הספר שלהם. כשטימו (האב) התארח אצל אלינה (האם) בליל השנה החדשה ונרדם על הספה בתום החגיגה, הילדים כיסו אותו בשמיכה, שמו עליה את החתול, התכרבלו איתו ועשו הכול כדי לבלות עוד עם אביהם. בסופו של דבר, כשקמו בבוקר, הספה הייתה כמובן ריקה. גם המעברים התכופים מדי בין הבתים עלולים להזיק לתחושת היציבות שלהם. "מומחים ממליצים לא להחליף מגורים באופן תדיר, במיוחד בגיל הגן ובגיל העשרה", כותב פילץ. "זאטוטים זקוקים לאחיזה חזקה, ובני עשרה רוצים להשתייך, ולא לדלג בין שני מקומות".

המומחה העיקרי שפילץ מסתמך עליו הוא סטפן רוקר, פסיכולוג מאוניברסיטת ברמן שחוקר את השפעות המשמורת על "טובת הילד", המונח העומד בבסיס הדיון המשפטי בתחום. רוקר השתתף בנובמבר בכנס כלל-אירופי בנושא, שנערך בשטרסבורג, ולפי תיאוריו הוועידה "נראתה כמו כתב אישום רבי-יומי" נגד מתן המשמורת לאם, עם מדבקות הנושאות את הסיסמה "אבא, גם" ודיבורים על "פמיניזם רדיקלי" ו"תעשיית הגירושין". זאת אף שהמחקרים על הורות משותפת שנערכו ב-15 השנים האחרונות אינם מקיפים דיים, אינם מתחשבים במשתנים כמו המתח בין ההורים, ואינם מתמודדים עם דוגמאות שליליות במפורש של הורות משותפת. באחת המשפחות שפגש במהלך מחקרו, מספר רוקר, האם והאב מנתקים מגע מהילדים בימים "החופשיים" שלהם, עד כדי נעילת דלת הבית והימנעות ממענה לטלפון.

אלינה מבהירה שהשגרה שלהם תמיד תעבור בחינה, ותעודכן בהתאם להתפתחויות. אם, למשל, טימו ימצא עבודה בעיר אחרת, אם היא תמצא בן זוג חדש, או אם אחד הילדים יחליט שהוא רוצה להיות רק עם אימא או עם אבא. אכן, לזוגות מסוימים "הורות משותפת" יכולה להיות הפתרון העדיף, אולם החתירה לחקיקה מהפכנית בתחום נראית מוקדמת מדי ולא מבוססת.

קול יהודי לאנטישמיות

העיתונאי היהודי-אמריקני ג'ושוע מורבצ'ק תוקף במאמר עמוס מידע ב"קומנטרי" (גיליון אפריל) את ארגון JVP, "קול יהודי לשלום", ממובילי תנועת החרם באמריקה. בפירוט חסר רחמים הוא מציג דוגמאות לניתוק של הארגון ממסורת היהדות ומערכיה, ולכך שהוא "לא ממש יהודי, ולא לשלום", ככותרת המאמר.

אחד הביטויים החביבים שמציג מורבצ'ק לניתוק של הארגון מהיהדות הוא החדשנות שהארגון נוקט בטקסטים שהוא מפיץ לחבריו לקראת החגים. ברכת "שהחיינו" בראש השנה הומרה בהתפארות בניצחונות פוליטיים קטנים ואף קטנוניים; תפילת "זכור" ביום כיפור הוקדשה לא לקדושי השואה, כמסורת יהודי ארה"ב, אלא לשחורים שנהרגו בידי המשטרה, לנרצחי הטבח במועדון הגייז "פולס" באורלנדו, ולנשים טרנסיות שנרצחו במשך השנה; הגדה של פסח הוזהרה את המשתתפים בסדר מפני יחס גזעני למצרים המודרניים.

ההמרה של המסורת היהודית השורשית לביטויים חד-פעמיים של אופנה מוסרית-אסתטית היא רק תצוגת תכלית של גישה אנטי-ישראלית עד כדי אנטישמית שמוביל JVP. הארגון תומך ב"זכות" השיבה הפלסטינית, ונכון לתמוך בתנועת ה-BDS עד שישראל "תכבד את זכויות הפליטים הפלסטינים לשוב לבתיהם ולרכושם, תגן עליהן ותקדם אותן". בשדה האקטיביזם הפנים-אמריקני, JVP פעל להחרמת ישראל בכנסייה הפרסביטריאנית ב-2014, גיבה את הארגון האנטי-ישראלי SJP ("סטודנטים למען צדק בפלסטין"), והצדיק במשתמע את נאומי השנאה של לואיס פרחאן, המנהיג האנטישמי של "אומת האסלאם", שכינה את היהדות "דת ביבים" ואת היהודים "טרמיטים".

מנכ"לית JVP רבקה וילקומרסון אף שיתפה פעולה עם אויביו הגדולים של הפרוגרסיביזם האמריקני, אנשי עליונות הגזע הלבן, כיוון שסייעו לה לתקוף את ישראל. היא הקליטה שני פודקאסטים נגד ישראל ב-AmericanFreePress.net, אתר קונספירציות ותעמולה גזעני שבין השאר מוכר ספרים המסבירים כמה צדקה גרמניה במלחמת העולם השנייה. ארגון JVP אף תומך בטרור הפלסטיני: מורבצ'ק מוכיח זאת בכמה ראיות, ובהן גם דבריו של אחד מחברי הדירקטוריון שלו שאמר כי "אם פשוט תיפסק האלימות, לא יגיע צדק".

"אם השימוש במילה 'יהודי' בשמו הוא אופורטוניסטי, השימוש במילה 'שלום' צבוע לגמרי", מסכם מורבצ'יק. "JVP לועג למה שהוא מכנה 'שיחות שלום כביכול', אך מסרב לתאר נתיב חלופי או מטרה אחרת, ומכריז שהפרטים אינם משנים לו כל עוד ניתנת לפלסטינים 'זכות השיבה'", שפירושה כמובן שמדינה יהודית לא תהיה כאן, וכנראה גם לא שלום.

